

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Arvingen

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Arvingen", i Goldschmidt, M. A.: *Arvingen*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1988, s. 220. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt01-shoot-idm140700592116480/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Arvingen

Men den bølge af lidenskab, der rejste sig i ham, kunne han fastholde som digterisk inspiration. Da Christiane Stilling oven i købet under en af deres samtaler ytrede, at han trods alt var *dansk* digter og burde blive det igen, mærkede han de engelske planer skrumpne ind til intet. Få måneder senere var han tilbage i København (juli 1863) og allerede i færd med at skrive *Arvingen*. I sin autobiografi sammenfatter han diskret de romerske oplevelsers betydning i følgende ord:

»formedelst Noget, som var i Sindet og udenfor, timestes der mig en stor Lykke, en stor Lysglans, hvortil hørte en tilsvarende Gjæld, og jeg gik ind i Glansen og Gjælden. Alt det Nævnte eller Antydede tilsammen førte til, at samtlige Poesiens Muligheder vaagnede i mig; ideal Løftelse og Bekymring, glæde og tunge Forestillinger om Verdens skønne Orden og Strenghed, stort Haab og stærk Selvdøm stæge frem og fik tilnærmelsesvis Form, maaske mest kjendelig i »Arvingen« og »Bjergtagelsen« (*Lis's Erindringer og Resultater*, Morten Borups udgave, bd. I s. 202.)

4. *Arvingen* og virkeligheden

Under læsningen af *Hjemløs* bemærker man, at den konflikt, der har *En Jøde*, er rykket ud i periferien. Ræceproblemet er flyttet over på en sidefigur, den jødiske komponist Alfons Mendosa, der lider af ulykkelig kærlighed til sine landsmænd. Helten selv er derimod så dansk, at han deler efternavn med komponisten til »Der er et yndigt Land».

I *Arvingen* er denne udviklingstendens bort fra forfatterens subjektive problemer ført endnu videre. Der optræder ikke en jøde i hele persongalleriet, og selv i de romerske skildringer er det, som om ghettoen aldrig har eksisteret.

Helten, Axel, er dansk uden tvivl. Han er født på en jysk herregård i 1832 eller -33. Det siges ganske vist ikke direkte, men er hvad man kan slutte ud fra de tætte og præcise dateringer, som findes især i romanens sidste halvdel. Da Axel rejser ned til slottet i Soudris, året før den italienske frihedskrig bryder ud, dvs. i 1858, er han således 26 år gammel (s. 120).

Overhovedet gælder det, at romanens handling er lagt ind i histo-

risk og geografisk genkendelige rammer. I detaljer vil det fremgå af udgavens noteapparat, så her skal blot nævnes enkelte mærkepæle:

Da Axels fader mister sin gård, kæmpes der i Slesvig; Treårskrigen er brudt ud (s. 61 f). Da Axel i sin studietid i København følges med student Andreasen hjem fra Det kongelige Teater, har de lige set J.C. Hostrups stykke *Drøm og Daad*, der gik over scenen i 1854, og Andreasens efterfølgende tale indeholder hib til professor H.N. Clausens udtræden af Rigsdagen samme år (s. 65-68). Efter sin deltagelse i kamphandlingerne i Lombardiet i foråret 1859 rejser Axel til Venezia, som efter slagene ved Magenta og Solferino stadig var østrigsk territorium (s. 130). Og i Rom, hvor han den 1. marts 1860 genser Astrid, forbliver de sammen til kort efter påske samme år. De færdes i gader med virkelighedens navne, beundrer de kunstværker, som utallige Romafarere før og siden har set, og hører den berømte kastratsanger Domenico Mustafa synge. Da Astrid dør i efteråret 1860, sker det i den libanesiske bjerglandsby Ehdan; landsbyen findes stadig på kortet under navnet Ahdan.

Om det så er navnene på de hoteller og restauranter, hvoraf personerne gør brug, så findes de i romanen: Royal i København, Vachette i Paris, Muntsch i Wien. En kontrol i samtidige årgange af Bædeders rejseforere viser, at Goldschmidt ikke selv har fundet på dem.

I en vis forstand er alt dette ligemeget, for *Arvingen* er hverken en historisk roman eller en rejsebeskrivelse. Det væsentlige er historien om Axels indre udvikling, og som det siden skal ses, er den i sine bærende træk almen eller mytisk. Alligevel har det sin værdi at iagttage, hvorledes Goldschmidt kan fælde en historie om intet mindre end skæbnens veje, kærlighedens væsen, Paradis og syndefald ind i en ramme af offentligt genkendelig virkelighed. Det vidner om rækkevidden af hans talent og kan fungere som et værn mod hurtige rubriceringer af ham som enten »romantiker« eller »realist«.

Det er i denne forbindelse også værd at nævne, at *Arvingen* rummer meget selvbiografisk stof. Læser man *Livs Erindringer og Resultater* (1877), vil man uden besvær kunne se, at Goldschmidt har løftet en række fænomener fra sin egen barndom over i Axels. Det gælder guldranken i den fædrene have (s. 10), legekammeraten Valdemar (s. 19 f), planerne om natlig patrulje efter Campes *Robinson Crusoe* (s. 15) og historien om ridderen for den hemmelige ret, som faderen

førtæller (s. 17). Men det gælder først og fremmest hele billedet af faderen, det bedrageri han er udsat for (i virkeligheden var det en assurancesvig for et fragtskib), og de følelser det fremkalder i drengen.

Læser man videre i Goldschmidts breve og rejsedagbøger, som er blevet udgivet efter hans død, vil man kunne fortsætte rækken af »parallelfænomener« ud over barndommen. Den omfatter dels en masse topografiske detaljer à la udflykten til Stolzenfels (s. 98), dels mere væsentlige elementer som proforma ægteskabet mellem Axel og Sophie (s. 85 ff). Det sidste er skabt over Goldschmidts eget ægteskab med den christianshavnske skibsfører datter, der dog først blev opløst efter fire år (1848-52). Men af største betydning er naturligvis samlivet i Rom mellem Axel og Astrid, som med ofte forbløffende troskab genspejler Goldschmidts samliv med fru Stilling. (For god ordens skyld bør det siges, at baron Panin ikke genspejler den virkelige hr. Stilling; han og Goldschmidt var tværtimod venskabeligt forbundne. Samtidig kan det oplyses, at efter hr. Stillings død foretogede J.P. Jacobsen sig i fru. Det skal have præget fru Boye i *Niels Lyhne*).

Imidlertid er der et stykke vej fra at gøre disse iagttagelser til at sige, at *Arvingen* ikke kan forstås uden den biografiske baggrund (som Morten Borup siger i *Mein Goldschmidts Breve til hans Familie*, bd. I s. 56). Det skulle gerne fremgå af det følgende.

5. *Arvingen*: en fortolkning

Vi har ovenfor antydnet en definition af udviklingsromanen som den romantype, der beskriver et menneskes liv, indtil det fornår at overtage sig selv, og af dannelsesromanen tilsvarende som den optimistiske variant, der hævder, at selvovertagelsen kan ske i et harmonisk forhold til omverdenen. Ud fra denne bestemmelse er *Arvingen* en dannelsesroman. Den handler som alle af sin art om, hvordan den vokser med klar bevidsthed genvinder barnets fortrolige forhold til verden. Som også markeret af overskrifterne i *Hjemis*.

Arvingen har ingen overskrifter, men falder alligevel tydeligt – også typografisk – i tre hovedafsnit. Det første (s. 9-60) beskriver Axels liv frem til studentereksamen ca. 1850. Det andet skildrer hans studietid og den store Europarejse, delvis i selskab med den unge greve Fritz, frem til ankomsten til Rom i 1859 (s. 61-133). Tredje af-